

Sự kết thúc của chế độ độc tài phương Tây và sự trỗi dậy của chủ nghĩa đa cực có chủ quyền

Bởi Frank , 5 Tháng 5 2026

Sự kết thúc của chế độ độc tài phương Tây và sự trỗi dậy của chủ nghĩa đa cực có chủ quyền

Trong một cuộc trò chuyện gần đây trên Dialogue Works, cựu Đại tá Quân đội Thụy Sĩ và nhà phân tích tình báo Jacques Baud đã tham gia cùng người dẫn chương trình Nima Alkhorshid trong một cuộc thảo luận sâu sắc về sự chuyển đổi của các cấu trúc quyền lực toàn cầu. Cuộc trao đổi của họ đưa ra một lời giải thích rõ ràng như pha lê về một luận điểm ngày càng được các nhà tư tưởng chiến lược trên toàn thế giới trình bày: kỷ nguyên thống trị đơn cực của phương Tây đã kết thúc do sự trỗi dậy không thể đảo ngược của các quốc gia có chủ quyền, có năng lực kỹ thuật từ chối bị khuất phục.

Bài viết này phân tích các lập luận của Baud, đặt chúng trong khuôn khổ trí tuệ rộng lớn hơn của khái niệm trật tự thế giới "đa nút" (multi-nodal) của Đại sứ Chas Freeman, và bổ sung cuộc thảo luận bằng các nguồn đã được xác minh về các khía cạnh pháp lý, lịch sử và chiến lược của sự dịch chuyển địa chính trị sâu sắc này.

Đại tá Jacques Baud hiện đang bị áp đặt các lệnh trừng phạt của EU (tháng 12 năm 2025) bao gồm đóng băng tài sản và lệnh cấm đi lại trong khu vực Schengen. Là một cư dân của Brussels với các mối quan hệ tài chính với Thụy Sĩ, các biện pháp này đã hạn chế quyền tiếp cận quỹ và tự do đi lại của ông, một chiều kích cá nhân nhấn mạnh động lực của sự cưỡng chế hành chính được phân tích dưới đây.

I. Thế giới "Đa chuẩn tắc": Kết nối hơn là Thống trị

Baud mở đầu với một khái niệm được cho là của Đại sứ Chas Freeman: chúng ta đang tiến tới một thế giới "đa chuẩn tắc" hay chính xác hơn là đa nút. Trong kiến trúc này, quyền lực không phải là một hệ thống phân cấp đơn giản với một điểm đỉnh duy nhất, mà là một mạng lưới phức tạp, ba chiều gồm các nút, quốc gia, khối khu vực, khu kinh tế có mối liên hệ phụ thuộc lẫn nhau, mỗi nút có năng lực và phạm vi ảnh hưởng khác nhau.

"Bạn không thấy nhiều sự thống trị về mặt quân sự hay kinh tế bởi vì tất cả chúng đều kết nối với nhau. Chúng cần nhau. Thay vì đối đầu với nhau, chúng hợp tác với nhau."

Đây không phải là mơ tưởng duy tâm, mà là một mô tả về thực tế vật chất. Quan hệ Trung-Mỹ là ví dụ điển hình: sự cạnh tranh chiến lược cùng tồn tại với các mối quan hệ thương mại sâu sắc. Sự phức tạp này thách thức câu chuyện đơn giản "dân chủ đối đầu chuyên chế" đã thống trị diễn ngôn chính sách đối ngoại ở phương Tây trong nhiều thập kỷ. Hệ quả là một sự hạn chế cơ bản của việc triển khai quyền lực truyền thống. Như Baud nhận xét: "một siêu cường như Hoa Kỳ không có khả năng áp đặt các điều kiện của mình về mặt quân sự lên một quốc gia như Iran." Đây không chỉ là một quan sát chiến thuật, mà còn là một quan sát cấu trúc: trong một thế giới được kết nối mạng, ưu thế quân sự không tự động chuyển thành sự tuân thủ chính trị khi quốc gia mục tiêu sở hữu ảnh hưởng bất đối xứng, liên minh khu vực và khả năng gây ra thất bại.

II. Con đường vòng Ba mươi năm: Sự kiêu ngạo sau 9/11 đã làm suy yếu "Trật tự Dựa trên Quy tắc" như thế nào

Lời chỉ trích sắc bén nhất của Baud hướng vào giai đoạn sau các vụ tấn công ngày 11 tháng 9. Ông lập luận rằng các vụ tấn công, dù bị thâm, đã bị mô tả sai là một cuộc tấn công vào các giá trị phổ quát thay vì một phản ứng cụ thể đối với các hành động

trước đó của chính sách đối ngoại Mỹ, một sự phân biệt có hệ quả chính trị sâu sắc.

"Ngày 9/11 đã là kết quả của hành vi xấu của Mỹ. Đó là một cuộc tấn công vào Mỹ vì họ đã cư xử tồi tệ trước đó. Hết."

Quan điểm này được hỗ trợ bởi các phân tích hồi cứu về thời kỳ hậu 9/11. Nhà sử học Emma Sky lưu ý rằng Mỹ, trong "cuộc săn lùng khủng bố ám ảnh" của mình, đã làm suy yếu chính các quyền tự do dân sự và nhân quyền mà họ tuyên bố bảo vệ, qua đó làm hoen ố danh tiếng của họ với tư cách là người ủng hộ và bảo vệ toàn cầu cho dân chủ và tự do. Cuộc xâm lược Iraq năm 2003, được tiến hành mà không có sự ủy quyền rõ ràng của Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc và dựa trên thông tin tình báo sai lệch, đã bị Tổng thư ký Liên Hợp Quốc lúc đó là Kofi Annan tuyên bố là bất hợp pháp.

Những hệ quả chiến lược thật thảm khốc và lan tỏa:

- Phá hủy Nhà nước: Việc giải thể bộ máy nhà nước Iraq đã dẫn đến nội chiến, sự trỗi dậy của al-Qaida ở Iraq, và cuối cùng là Nhà nước Hồi giáo (IS). Hàng trăm nghìn người thiệt mạng; hàng triệu người phải rời bỏ nhà cửa.
- Dịch chuyển Quyền lực Khu vực: Việc loại bỏ Saddam Hussein, một thành trì thế tục chống lại ảnh hưởng của Ba Tư, đã vô tình trao quyền cho Iran, làm thay đổi cán cân quyền lực ở Trung Đông.
- Áp lực Di cư: Sự hủy diệt các xã hội và khu vực đã tạo ra điều kiện khiến "người dân di cư đến châu Âu", tạo ra những thách thức chính trị và xã hội tiếp tục định hình nền chính trị châu Âu.
- Chi phí cơ hội: Hàng nghìn tỷ đô la chi cho "các cuộc chiến hoàn toàn vô ích" đã bị chuyển hướng khỏi đầu tư trong nước, cơ sở hạ tầng và phát triển công nghệ - những lĩnh vực mà các quốc gia đối thủ như Trung Quốc đã tập trung nguồn lực.

Sai lầm cốt lõi, Baud lập luận, là sự miễn cưỡng của phương Tây trong việc thực hiện tình bạn phê phán: "phương Tây chưa bao giờ có đủ can đảm để nói với người Mỹ rằng, này các bạn, các bạn đang đi sai hướng." Sự liên kết không phê phán này, ông cho rằng, là một lựa chọn chính trị, không phải một mệnh lệnh đạo đức.

III. Chủ quyền như Biên giới Mới: Trường hợp Là

giàu Uranium của Iran

Cuộc thảo luận sau đó chuyển sang một minh họa cụ thể cho mô hình mới: chương trình hạt nhân của Iran. Baud đưa ra một phân biệt pháp lý và triết học quan trọng:

"Vấn đề không phải là bản thân việc làm giàu uranium. Vấn đề là khả năng làm giàu uranium là một quyền chủ quyền."

Quan điểm này có cơ sở trong luật pháp quốc tế. Hiệp ước Không phổ biến vũ khí hạt nhân (NPT), mà Iran đã gia nhập năm 1970, công nhận rõ ràng "quyền bất khả xâm phạm của tất cả các Bên tham gia Hiệp ước trong việc phát triển nghiên cứu, sản xuất và sử dụng năng lượng hạt nhân cho các mục đích hòa bình mà không bị phân biệt đối xử."

Sự phản đối của phương Tây, Baud gợi ý, không xuất phát từ các chi tiết pháp lý, mà từ một sự khó chịu sâu sắc hơn với nguyên tắc bình đẳng chủ quyền. Trong nhiều thế kỷ, châu Âu, và sau đó là Mỹ, đã hoạt động từ một mô hình trong đó "phần còn lại kém phát triển", một khuôn mẫu ngầm phủ nhận các nền văn minh khác quyền tự quyết về tiến bộ công nghệ và kinh tế.

"Chúng ta chưa bao giờ nhận ra rằng các quốc gia đó thực sự có cùng quyền như chúng ta ở châu Âu. Những quốc gia đã nỗ lực rất nhiều để đưa mình ngang bằng với các nước phương Tây đang nói rằng, chúng tôi cũng là cường quốc." Iran, Trung Quốc, Nga, và ngày càng nhiều hơn là Ấn Độ, đã đầu tư vào năng lực công nghệ bản địa, một phần là do các lệnh trừng phạt và hạn chế thương mại của phương Tây. Sự "đổi mới cưỡng bức" này đã tạo ra các năng lực hiện đang thách thức các giả định của phương Tây về sự vượt trội trong kỹ thuật, cơ sở hạ tầng kỹ thuật số và quyền tự chủ chiến lược.

IV. Ngoại giao Pháo hạm Lỗi thời: Từ Cưỡng chế đến Đàm phán

Tại đây, Baud đưa ra phép ẩn dụ trung tâm cho sự chỉ trích của mình: ngoại giao pháo hạm. Trong lịch sử, thuật ngữ này dùng để chỉ việc sử dụng sức mạnh hải quân để buộc các quốc gia yếu hơn tuân thủ, một đặc điểm của chủ nghĩa đế quốc thế kỷ 19.

"Mối quan hệ cho đến nay giữa thế giới phương Tây và phần còn lại của thế giới luôn là, nếu bạn không làm những gì chúng tôi muốn, chúng tôi sẽ ném bom bạn. Đó chính xác là những gì Trump đang làm hôm nay. Và khi chúng ta nói Trump, chúng ta có thể nói Macron, có thể nói Keir Starmer."

Điểm quan trọng là mô hình này đang thất bại. Ngoại giao pháo hạm hiện đại đã phát triển thành một bộ công cụ lai ghép: trừng phạt, hoạt động mạng, cô lập ngoại giao và tín hiệu quân sự hạn chế. Tuy nhiên, như các trường hợp của Iran và Nga cho thấy, những công cụ này không còn đảm bảo sự tuân thủ. Các lệnh trừng phạt có thể thúc đẩy khả năng phục hồi và các mạng lưới kinh tế thay thế; các mối đe dọa quân sự đối với các quốc gia có vũ khí hạt nhân hoặc có neo đậu khu vực có nguy cơ leo thang thảm khốc.

Cảnh báo của Baud thật sắc bén: "nếu các bạn ném bom chúng tôi, chúng tôi sẽ ném bom các bạn. Và điều này bắt đầu trở thành một cuộc phản cách mạng." Đây không phải là một mối đe dọa chiến tranh đối xứng, mà là sự khẳng định về răn đe và khả năng gây ra tổn thất không thể chấp nhận. Phương Tây, vốn quen hoạt động với sự trừng phạt, giờ đây phải đối mặt với "vùng đất chưa biết" khi các quốc gia từng bị coi là cấp dưới có thể nói: "không, chúng tôi không làm điều đó. Nếu các bạn muốn điều đó từ chúng tôi, hãy nói chuyện với chúng tôi." Sự dịch chuyển này phản ánh một cuộc khủng hoảng rộng lớn hơn của nền ngoại giao phương Tây.

V. Chi phí Cá nhân của Sự Bất đồng: Trừng phạt như Cường chế Chính trị Hiện đại

Phân tích của Baud có được sự cộng hưởng cá nhân sâu sắc khi nhìn trong bối cảnh tình huống của chính ông. Vào tháng 12 năm 2025, Liên minh châu Âu đã chỉ định ông chịu các lệnh trừng phạt theo chế độ "các hành động gây bất ổn của Nga" của họ, buộc tội ông "thực hiện hoặc hỗ trợ các hành động hoặc chính sách được quy cho Chính phủ Liên bang Nga nhằm làm suy yếu hoặc đe dọa sự ổn định hoặc an ninh ở một quốc gia thứ ba (Ukraine) thông qua việc tham gia sử dụng thao túng và can thiệp thông tin."

Hàm ý rộng hơn vẫn còn rõ ràng: một cá nhân đã bị áp dụng các biện pháp tê liệt kinh tế chỉ dựa trên một chỉ định hành pháp, mà không có cáo buộc, xét xử hay kiểm tra tư pháp. Chiều kích cá nhân này nhấn mạnh luận điểm trung tâm của Baud: sự phụ thuộc của phương Tây vào các công cụ cường chế, dù là quân sự, kinh tế hay

hành chính, phản ánh không phải sức mạnh mà là sự bất lực trong việc tham gia với những thực thể có chủ quyền bình đẳng thông qua đối thoại. Khi các tiếng nói bất đồng bị bịt miệng không phải bằng tranh luận mà bằng sự bóp nghẹt tài chính và hạn chế đi lại, tuyên bố bảo vệ một "trật tự dựa trên quy tắc" trở nên rỗng tuếch.

Tự do Ngôn luận ở EU: Ranh giới ở đâu?

Chiều kích gây tranh cãi nhất trong vụ việc của Baud liên quan đến tự

do ngôn luận. Điều 11 của Hiến chương Các Quyền Cơ bản của EU đảm bảo quyền "có quan điểm và tiếp nhận cũng như truyền đạt thông tin và ý tưởng mà không bị can thiệp của cơ quan công quyền." Hội đồng Châu Âu đã cảnh báo rõ ràng rằng "các biện pháp trừng phạt hình sự [đối với ngôn luận] có nguy cơ bịt miệng những tiếng nói phê phán, bất đồng hoặc đơn giản là không được ưa chuộng - những tiếng nói thiết yếu trong một nền dân chủ đa nguyên, lành mạnh."

Tuy nhiên, khuôn khổ trừng phạt của EU không yêu cầu một bản án hình sự. Việc chỉ định có thể dựa trên các phát hiện hành chính về "thao túng thông tin" hoặc "hỗ trợ các hành động gây bất ổn" - những phạm trù vốn mang tính diễn giải và nặng tính chính trị.

Điều này đặt ra những câu hỏi sâu sắc:

- Ai định nghĩa "tuyên truyền"? Trong thời đại của các câu chuyện bị tranh chấp, liệu cơ quan hành pháp có sở hữu thẩm quyền nhận thức luận để chỉ định sự bất đồng quan điểm phân tích là thông tin sai lệch không?
- Ngưỡng cho "hỗ trợ" là gì? Việc công bố phân tích phù hợp với quan điểm của chính phủ nước ngoài có cấu thành hỗ trợ tích cực, hay đó là bình luận được bảo vệ?
- Làm thế nào để cân bằng các quyền cạnh tranh? EU tìm cách bảo vệ tính chính trực dân chủ và an ninh trong khi vẫn duy trì tự do ngôn luận.

Nhưng khi các biện pháp trừng phạt hành chính được sử dụng để trừng phạt ngôn luận, cán cân có thể nghiêng về phía đàn áp. Các hướng dẫn gần đây của Hội đồng Châu Âu kêu gọi các quốc gia thành viên hạn chế "việc sử dụng luật hình sự để hạn chế tự do ngôn luận" và đảm bảo rằng mọi hạn chế đều "cần thiết trong một xã hội dân chủ" và tương xứng. Các biện pháp trừng phạt hành chính áp đặt cái chết dân sự, đóng băng tài sản, hạn chế đi lại, hình sự hóa các quan hệ kinh tế, có khả năng vượt quá ngưỡng này, đặc biệt khi được áp dụng mà không có giám sát tư pháp.

VI. Sự thiếu hụt Lãnh đạo: Tại sao Phương Tây Vật lộn để Thích ứng

Baud kết luận với một đánh giá nghiêm túc về năng lực chính trị của phương Tây. Ông bày tỏ ít hy vọng cho chính quyền Trump và sự thất vọng với các nhà lãnh đạo châu Âu, những người mà ông mô tả là "cũng trẻ con như Donald Trump." Thách thức cốt lõi là về nhận thức và chiến lược: các chính phủ phương Tây phải "nhận ra rằng cán cân quyền lực trên thế giới đang dịch chuyển" và phát triển "những lời lẽ khác nhau" và "công cụ khác nhau" cho sự tham gia.

Điều này đòi hỏi:

1. Công nhận Ngang hàng Chiến lược: Chấp nhận rằng các nền văn minh khác có lợi ích chính đáng, năng lực tiên tiến và quyền ra quyết định có chủ quyền.
2. Khôi phục Ngoại giao Thực sự: Chuyển từ các biện pháp cưỡng chế sang đàm phán kiên nhẫn, đồng cảm dựa trên lợi ích chung - một nguyên tắc được tóm tắt trong khái niệm zhī jǐ zhī bǐ ("biết mình và biết người") của Trung Quốc.
3. Bảo vệ Đa nguyên Trong nước: Đảm bảo rằng các thể chế trong nước duy trì không gian cho phân tích bất đồng, ngay cả khi không thoải mái, thay vì sử dụng các biện pháp trừng phạt hành chính bỏ qua quy trình tố tụng hợp lý.
4. Đầu tư vào Đổi mới Trong nước: Công nhận rằng ảnh hưởng toàn cầu không chỉ đến từ sức mạnh quân sự, mà còn từ sức sống kinh tế, đổi mới công nghệ và sự gắn kết xã hội - những lĩnh vực mà các quốc gia phương Tây đang phải đối mặt với những thách thức đáng kể.

Giải pháp thay thế, Baud ngụ ý, là sự suy tàn tiếp tục: một phương Tây bám víu vào các phương thức cưỡng chế lỗi thời trong khi phần còn lại của thế giới xây dựng các mạng lưới, công nghệ và thể chế sẽ định nghĩa thế kỷ 21.

Kết luận: Hướng tới một Nền Ngoại giao Tôn trọng Lẫn nhau

Phân tích của Đại tá Jacques Baud, được củng cố bởi khuôn khổ khái niệm của Chas Freeman và được hỗ trợ bởi các nghiên cứu lịch sử và pháp lý, trình bày một trường hợp thuyết phục cho việc hiệu chỉnh lại cơ bản chính sách đối ngoại của phương Tây. Thế giới đa nút đang nổi lên không phải là một mối đe dọa cần được quản lý bằng cách ngăn chặn, mà là một thực thể cần được tiếp cận bằng sự tôn trọng, đối thoại và công nhận lợi ích chung.

Sự lựa chọn không phải giữa thống trị và khuất phục, mà là giữa một nền ngoại giao cường chế và một nền ngoại giao hợp tác. Khi các quốc gia từ Tehran đến Bắc Kinh đến New Delhi khẳng định các quyền chủ quyền và năng lực công nghệ của mình, câu hỏi đặt ra cho các thủ đô phương Tây là liệu họ có thể phát triển vượt ra ngoài tư duy pháo hạm, bao gồm cả các biến thể hành chính hiện đại của nó hay không. Tương lai của sự ổn định toàn cầu - và cả sự liên quan của chính phương Tây - có thể phụ thuộc vào câu trả lời.

Đọc thêm:

- Freeman, Chas W., Jr. "Surviving the World Order to Come." chasfreeman.net, tháng 7 năm 2024.
- Joyner, Daniel H. Iran's Nuclear Program and International Law. Nhà xuất bản Đại học Alabama, 2015.
- Sky, Emma. "How US policy failure post-9/11 undermined international order." Engelsberg Ideas, tháng 12 năm 2021.
- Kurbalija, Jovan. "Monroe Doctrine and Gunboat diplomacy 2.0." DiploFoundation, tháng 10 năm 2025.
- EU Sanctions Tracker. "Jacques BAUD – Subject ID 180245." data.europa.eu, 2025.
- Swissinfo. "Sanctioned former Swiss intelligence officer granted humanitarian exemption." tháng 2 năm 2026.
- Lapavitsas, Costas. "Jacques Baud and the Demise of the EU as a Liberal Project." Brave New Europe, tháng 12 năm 2025.
- Council of Europe. "Limiting the use of criminal law to restrict freedom of expression." tháng 9 năm 2025. coe.int

Tuyên bố miễn trừ trách nhiệm: Các nguồn được trích dẫn để xác minh và nghiên cứu thêm. Việc đưa vào hoàn cảnh cá nhân của Jacques Baud nhằm bối cảnh hóa phân

tích của ông, không phải để đánh giá giá trị của các lệnh trừng phạt áp dụng đối với ông.